

K R O N I K A N A U K O W A

Jacques Le Goff (1924–2014)

Zmarły 4 kwietnia 2014 r. w Paryżu Jacques Le Goff to jeden z najwybitniejszych mediewistów XX wieku, reprezentant tzw. szkoły „Annales”, której nowatorstwo polegało na odkrywaniu w przeszłości „długiego trwania” i codziennego życia mas zwykłych ludzi w odróżnieniu od tradycyjnej „historii zdarzeniowej”, polegającej na opisywaniu faktów jednorazowych, głównie politycznych, takich jak wstąpienie na tron, zwycięstwa militarne, zawarcie rozejmu lub pokoju, narodziny, ślub, śmierć władcy itp. Le Goff był jednocześnie wielkim przyjacielem Polski i Polaków. Wyjątkowo bliskie więzi łączyły go z Bronisławem Geremkiem, przyjaźnił się także z Aleksandrem Gieysztozem, Witoldem Kulą, a małżeństwo z Polką, Hanną Dunin-Wąsowicz (1962) sprawiło, że wszedł głęboko nie tylko w polskie środowisko historyczne, ale także w polskie problemy społeczno-polityczne.

Jacques Le Goff urodził się w 1924 r. w Tulonie. Po studiach w Ecole Normale Supérieure w Paryżu, kontynuowanych następnie w Oksfordzie, został członkiem Ecole Française de Rome i wykładowcą historii średniowiecza na uniwersytecie w Lille. Od roku 1962 był profesorem Ecole Pratique des Hautes Etudes w Paryżu a od roku 1968 jednym z redaktorów słynnego czasopisma „Annales. Economies — Sociétés — Civilisations”. W latach 1972–1977 sprawował urząd prezidenta VI Sekcji EPHE/EHESS.

Dorobek naukowy Le Goffa — liczba i charakter publikacji — budzi podziw i szacunek. Podstawowe prace, które należy wymienić, to: *Marchands et banquiers du Moyen Age* (Paris 1956), *Les intellectuels au Moyen Age* (Paris 1957), wydanie polskie — *Inteligencja w wiekach średnich* (Warszawa 1966), zwłaszcza zaś *La civilisation de l'Occident médiévale* (Paris 1964), wydanie polskie — *Kultura średniowiecznej Europy* (Warszawa 1970). Ostatnie z wymienionych dzieł zasługuje na specjalną uwagę. To niezwykle ambitna, nowatorska próba pokazania średniowiecza w odmienny niż dotąd sposób, dzięki odtworzeniu dnia codziennego i egzystencji ludzi w warunkach prymitywnej gospodarki, przy użyciu metod nie tylko historyka, ale także socjologa i psychologa. Te metody stosował Le Goff także przy badaniu fascynującego go specjalnie zjawiska herezji średniowiecznych, co zaowocowało m.in. wydaniem pod jego redakcją przełomowej pod względem materiałowym i metodycznym pracy zbiorowej *Hérésies et sociétés dans l'Europe pré-industrielle, XIe-XVIIIe siècle* (Paris 1968). Rozwinięcie tych prac stanowią książki *Pour un autre Moyen Age* (Paris 1984) i *L'imaginaire médiéval* (Paris 1985). Przykładem niecodziennych rozwiązań biografistycznych może być książka o średniowiecznym władcy, który został świętym: *Saint-Louis* (Paris 1996).

Liczne drobniejsze objętościowo prace Le Goffa są nie mniej znaczące i nowatorskie, zarówno tematycznie, jak i metodycznie. Do dziś zaskakują świeżością spojrzenia i subtelnością analizy. Rozważania na temat postrzegania czasu przez różne grupy społeczne w średniowieczu, stosunku człowieka tej epoki do czasu, a zarazem roli czasu dla kształtowania egzystencji, zawarte w artykule *Au Moyen Age. Temps de l'Eglise et temps de marchands*, „Annales. Histoire. Economie. Sociétés” (15, 1960, nr 3, s. 417–433), to świetny przykład, jak kilkanaście

zaledwie stron tekstu może otworzyć symboliczne „okno na świat” ludzkich doznań w dawnych wiekach. W zbiorze studiów ofiarowanych Bronisławowi Geremkowi na 60-te urodziny (*Biedni i bogaci. Studia z dziejów społeczeństwa i kultury*, Warszawa 1992), w eseju *Le rire médiévale entre la cour et la place publique*, znalazły się subtelne uwagi na temat roli śmiechu w dziejach, jego funkcjonowania na różnych szczeblach drabiny społecznej, od dworu królewskiego do mieszczańskiego domu i chaty chłopskiej, roli, jaką spełniał w różnych momentach życia.

Francuscy historycy wysoko cenili twórczość Le Goffa, zarówno nowatorstwo i odkrywcość jego prac, jak i ich erudycję i liczbę, nadając mu przydomek „Olbrzyma historiografii”. Dla uczczenia 75-lecia przygotowano księgę pamiątkową pod znamienym tytułem *L'Ogre historien: autour de Jacques Le Goff* (red. J. Revel, J.C. Schmitt, Paris 1998). Również polscy historycy dawali wyraz swemu podziwowi dla Le Goffa. W roku 1991 został członkiem zagranicznym Polskiej Akademii Nauk, a w roku 1993 otrzymał doktorat *honoris causa* Uniwersytetu Warszawskiego, który odebrał w towarzystwie ukochanej żony Hanki.

Między innymi dzięki osobistemu zaangażowaniu Le Goffa jeszcze w okresie PRL-u rozkwitała intensywna współpraca naukowa historyków francuskich i polskich. Obejmowała różne formy kooperacji, zwłaszcza między VI Sekcją Ecole a Instytutem Historii PAN, a także między VI Sekcją Ecole a Instytutem Historii Kultury Materialnej, później przemianowanym na Instytut Archeologii i Etnologii PAN. Były to np. liczne wspólne konferencje, prace terenowe i badawcze, udzielanie polskim naukowcom stypendiów. Pomoc często wykraczała poza problematykę badawczą. Le Goff wielokrotnie interweniował u władz polskich, gdy polscy badacze mieli trudności z uzyskaniem zgody na wyjazd zagranicę lub byli szykanowani w inny sposób, np. zwalniani z pracy. Gdy w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych rozwinął się ruch opozycyjny, powstał KOR a potem Solidarność, nie tylko sprzyjał im, ale czynnie pomagał, np. przewożąc przez granicę tajną korespondencję (w początkach stanu wojennego zawiązał list od kierownictwa Solidarności do Prezydenta Mitteranda).

Schyłek życia był dla Le Goffa, miłośnika dobrej kuchni, wina, intelektualnych dysput w gronie przyjaciół, okresem trudnej samotności. Wielki cios stanowiła śmierć ukochanej żony, z którą przeżył niemal pół wieku; oddał jej hołd, poświęcając jej książkę *Avec Hanka* (Paris 2008). Załamało się zdrowie. Ostatnie lata sparaliżowany i cierpiący spędził na wózku, zamknięty w swym mieszkaniu jak w więzieniu. Miał chyba jednak poczucie, że życie oddane wielkiej pasji, jaką była dla niego historia, jest spełnione. Ta myśl powraca na kartach jednej z ostatnich jego większych publikacji — *Une vie pour l'histoire. Entrétiens avec Marc Huergon* (Paris 1996).

Maria Bogucka
(Warszawa)

IV Międzynarodowa konferencja naukowa z serii
Colloquia Russica, „Rurykowicze w świetle powiślań
dynastycznych: polityka, obyczajowość, kultura, religia (X-XVI w.)”,
Mogilno, 14-16 listopada 2013r.

Idea organizacji cyklicznych corocznych konferencji naukowych, poświęconych Rusi średniowiecznej pojawiła się w środowisku studentów i pracowników naukowych Instytutu Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego w 2010 roku. W trakcie pierwszych konferencji wykrystalizowały się cele, zasady uczestnictwa i formy przeprowadzenia tego przedsięwzięcia (połączenie paneli referatowych z udziałem studentów, doktorantów i pracowników naukowych,